

Sjakkspillet

Første juledag er stille. I gata står bilene. Det eneste ski-sporet er mitt. Jeg har noe å tenke på. Og går. Til jeg får øye på et annet spor, og tar igjen Arne.

– Hei, sier jeg. Arne er ikke den man helst vil treffe.

– Hei, sier han. – Skal vi dra opp i Akabakken?

– Så langt? spør jeg, ikke fordi jeg ikke har vært der før, både aleine og med andre, men fordi Arne aldri har vært der og heller ikke har noe der å gjøre.

– Hvorfor ikke?

– Ja vel da.

Jeg går etter ham i sporet, og det passer meg, for han har foreldre som holder ham mye inne, og når han er ute så er han egentlig bare på vei inn igjen, så det eneste jeg vet om ham er at jeg ikke kjenner'n noe særlig. Over Gartnerjordet går det to spor, så vi går ved siden av hverandre, og uten at jeg spør, som jeg pleier – og uten å få svar –, begynner han å snakke om det som interesserer ham, på en måte som gjør det mulig å svare, på en måte jeg liker. Jeg er ikke spesielt mistenksom av meg, nå er jeg lettet over at det ihvertfall er *ett* menneske ute på denne dagen som er så stille som gravene vi satte lys på i går.

I bakkene opp mot badstua må vi gå fiskebein. Arne puster.

– Vi kan snu på toppen der oppe, foreslår jeg.

– Vi kan godt gå videre, sier han.

– Tør du det da, å kjøre ned igjen, mener jeg?

– Ja da.

Det lyder ikke mye overbevisende. Men vi fortsetter.

Idet vi kommer inn i Akabakken tar vi en pause og ser på de snødekte trærne og de usynlige sporene. Det er enda stillere enn i borettslaget. Vi ser på hverandre. Arne ser en annen vei. Da ser også jeg en annen vei. Jeg begynner å forberede meg på å snu.

– Jeg har ingen venner, sier han plutselig.

Jeg svarer ikke. Jeg har mange venner. – Veit du hvordan det er å ikke ha venner? sier han.

– Ja, sier jeg.

– Hvordan kan du vite det?

– Jeg veit ikke, men jeg kan tenke meg det.

Vi går noen skritt videre, nå mest for å komme bort fra hverandre, og heldigvis er det bare ett spor, som knapt er synlig under den nattgamle snøen – jeg foran. På toppen av «dødssving nr. 1» stanser jeg og venter. Arne henger over stavene som et slakt.

– Nå snur vi, sier jeg.

– Ikke ennå, sier han.

– Hvorfor ikke?

– Vi skal videre.

– Du er jo utslitt?

– Det er fordi jeg er ute av trening. Bli med a? Det merkelige er at han ikke sier «Er du feig eller?», for det hadde ligna'n, men da hadde jeg også snudd, og det er

kanskje det han skjønner, så nå går vi videre – han foran. Så går vi også ved siden av hverandre, når det er to spor, og da går vi sakte, så vi kan prate om skolen og de lærerne vi ikke liker, eller om dem vi liker, som er like viktige, og jeg føler at fortsetter det på denne måten så risikerer jeg å få en venn, og da jeg etter «dødssving to» på ny foreslår å snu, og han protesterer, så er det bare å fortsette.

På den første utsikten begynner det å snø, og byen forsvinner før vi får øye på den. Nå snør også sporene igjen. Det kan ha sine fordeler når vi skal ned igjen, for da går det ikke så fort, men det blir desto tyngre å fortsette, og det er det han vil. Jeg sier:

– Vi har gått i over tre kvarter, Arne. Skal vi ikke snu nå?

– Jo, peser han, – vi snur der oppe.

Han nikker mot svingen før siste kneik mot Grefsenkollen. Det er langt dit, vi kan så vidt skimte treklynga gjennom det tette snødrevet. Jeg tenker meg om.

– Nei, sier jeg.

Han ser på meg. Men heller ikke nå spør'n om jeg er feig. Han ser bare lei seg ut.

– Vi kan jo hvile litt? foreslår han og nikker mot et vindfall noen meter inn i skogen.

Jeg mumler «ja» og vi stabber bort og setter oss og skriver navnene våre i snøen med stavene. De står ganske nær hverandre, og ettersom mitt er skrevet med en større hånd enn hans, som nesten ikke er leselig, feier vi dem bort igjen, det er sånn det er. Snøen daler. Det er første juledag. Jeg fikk et sjakkbrett i går, med hvite brikker av elfenbein og svarte av ibenholt, men jeg får ikke bruke

det sammen med kompisen mine. Det er kanskje derfor jeg er ute aleine, for hva skal du med et sjakkbrett som du ikke får bruke, og det er vel også derfor jeg har gått så langt, men jeg nevner det ikke, for Arne har vel sitt å tenke på, og nå vil jeg ikke gå lenger.

Men da forteller Arne det verste en gutt kan fortelle. Jeg vil ikke høre det. Men jeg har hørt det. Så jeg ber ham si at det ikke er sant. Men det vil han ikke. Han sier isteden at han aldri har sagt det til noen, for han har ingen venner. Og når han mumler iveri på samme måte som han tidligere peste at vi måtte videre, så lyder det som om det aldri har vært annet å gjøre:

– Javel, nikker jeg. – Opp til svingen ihvertfall. Vi går. Enda saktere enn før, og uten det minste håp, for min del, for jeg vet at når vi nå skal hjem igjen, enten vi går videre eller ikke, så vil jeg ha ansvaret for det som går galt, at han detter og brekker et bein, eller skia, eller at vi går oss bort ...

– Se! roper han. – Grefsenkollen!

Vi skimter den svære tømmerbygningen på toppen av åsen, ikke mer enn fire fem hundre meter unna, på byens tak. – Det kunne ha vært stilig å gå helt opp. Eller hva syns du?

Jeg drar på det:

– Ja jo ...

Vi stabber opp den siste bakken som er så bratt at vi ikke kan kjøre den ned igjen. Arne har nesten ikke pust. På parkeringsplassen, der det står en enslig bil, setter vi oss på en av sandkassene til veivesenet og ser ut over den usynlige byen. Det blir enda mørkere. Vi snur oss mot bygningen.

– Det er det eneste stedet som er åpent i dag, sier Arne.
– Visste du det?

– Nei. Men nå ser vi tel å komme oss nedover igjen, før det blir helt mørkt.

– Det kunne ha vært stilig å gå inn også, når vi først er her.

– Hva skal vi der, vi har jo ikke fem øre.

– Jeg har penger.

– Det er en restaurant, Arne, ikke en kiosk.

– Det veit jeg vel. Kom igjen a!

Vi spenner av oss skia nedenfor den brede steintrappa og setter dem sammen med stavene i fonna. Det er is i trappetrinnene, og i skjæret fra to fakler på hver sin nedsnødde sokkel tar vi oss opp til den rosemalte inngangen, inn i den varme og halvmørke spisesalen der det er fyr på peisen. En mann og en dame sitter i skjæret fra bjerkebålet og drikker øl. Arne og jeg sniker oss bort til et vindusbord og klyver opp på hver vår stol.

– Tenk deg det a, sier han opprømt, – dette er det eneste stedet som er åpent, og så er det ingen her!

– Ja, sier jeg, med en sterk følelse av at vi har brutt oss inn. Jeg bøyer hodet idet hovmesteren kommer bort til oss.

– Ja, gutter, hva skal det være?

– Tjue South State, sier Arne. Hovmesteren og jeg ser på Arne. Ganske lenge.

Han gjentar bestillingen.

– Du er for liten til å kjøpe røyk, sier hovmesteren.

– Det er te muttern jo.

– Så får «muttern» komme og kjøpe sjøl. Du er ikke mer enn ti år.

Vi ser på hverandre. Hovmesteren: – Og hvis dere ikke skal ha noe, så kan dere ikke sitte her.

– Men det er det eneste stedet som er åpent i dag, sier Arne. – Det er langt å gå, og muttern er gammel.

– Sta-akars, sier hovmesteren. – Se og kom dere ut nå. Vi klyver ned av stolene våre og tusler ut igjen, og nå er det jeg som har noe på hjertet:

– Dro du meg helt hit opp bare for å kjøpe røyk te mora di? spør jeg hardt. Det svarer ikke Arne på. Han setter seg i snøfonna og begynner å grine.

– Og jeg som trudde du var kompis, fortsetter jeg.

– Det andre du fortalte meg, det var vel bare jeg det også?

Heller ikke det svarer Arne på. Han tuter videre. Men så kvikner han til igjen:

– Hvis vi venter så kommer det kanskje noen som kan kjøpe for oss?

– Da får du vente aleine. Jeg drar hjem.

– Ja, bare dra du, din feiging, jeg venter.

Jeg spenner på meg skia og nedlater meg ikke til å spørre om han skal bli med, går bare over den tomme parkeringsplassen.

– Det hadde jeg aldri trudd om deg! roper han etter meg.

Jeg snur meg for å svare, men i det samme snur også han seg, og ser en annen vei, så jeg går videre, til kanten av stupet og ser nedover den smale hvite stripa i den hvite skogen og kjenner at skia mine ikke vil utfor, at det bare er å gå tilbake igjen.

– Okey, sier jeg. – Men bare i ti minutter, det sier jeg deg – ti minutter!

Arne lyser opp og vi tar hverandre i henda. – Og jeg tar tida, føyer jeg til. Han nikker. Tida går.

– Nå er det gått fem minutter, sier jeg.

– Jeg kan ikke komme hjem uten røyk, sier han. – Da får jeg bank.

Det lyder så sant som det er sagt, og da tida er ute og han foreslår at vi skal bryte oss inn og stjæle den for-dømte røyken så går jeg med på det også. Vi kaver oss rundt på baksida av restauranten og finner et åpent kjølervindu. Varm matos strømmer ut. Vi kan se at det er et kjøkken der inne, men ingen kokk er i sikte, heller ingen hovmester.

– Skal du eller jeg gå inn? spør Arne skjelvende. Jeg løser haspa og ber ham holde vinduet.

Med beina først aker jeg meg inn, får trædd beksømstøvla inn i håndtakene på en skuffeseksjon og kommer meg ned på golvet. Arne hvisker noe og peker mot en panelbeslått dør i den andre enden av kjøkkenet. Jeg sniker meg over golvet og får opp døra og finner et lager med både sigaretter og alt mulig annet. Men South State er det ikke der, så det får bli Carlton, to ti-pakninger. Jeg slipper dem ned i anorakklomma og kikker ut i kjøkkenet. Fra vinduet stirrer Arne vilt ned på meg – vinker. Jeg løper, hopper opp på benken og hiver meg ut. Arne jubler bak votten.

– Det var ikke noe annet, sier jeg og viser ham tipakningene.

Han tenker seg om.

– Ja vel, sier han tappert. – Jeg kan si at dem ikke hadde South State.

Vi bakser oss tilbake til skia, spenner dem på oss og

spurter over den stadig like tomme parkeringsplassen. På kanten av stupet ser vi triumferende på hverandre og avgjør at vi skal sette rett utfor og la det stå til. Jeg står. Arne detter. Flere steder må jeg stanse og vente. Idet vi passer stedet der vi skrev navnene våre, kjenner jeg at man nok kan få en venn på grunn av to store løgner, men at man må ha et slags svar på hva som er verst: en gutt som får bank fordi han ikke adlyder, eller en som sleper seg frivillig helt opp til Grefsenkollen for å glede en mor, og idet vi i stappmørket siger over Gartnerjordets slake hvite prærie, med henda i lomma og stavene dinglende på slep, i hvert vårt utydelige spor, sier Arne:

- Det var ikke sant det jeg fortalte deg.

- Jeg veit det.

- Det veit du faen ikke. Du veit ingenting. Og ikke er du kompisen min heller.

Jeg nikker.

- Ta det med ro, Arne. Det var min feil. Jeg syntes synd på deg. Det skulle jeg aldri ha gjort.

Vi står lenge og ser på hverandre, vi lurer vel på hvem vi er. Så rekker Arne meg handa, og jeg tar den, selv om jeg veit at da blir ikke dette slutten på en lang tur, men begynnelsen på en enda lengre, som jeg allerede kjenner kvalmen av.

FORFATTERFOTO: © FREDRIK ARFF

13 UTVALGTE
NOVELLER

Roy Jacobsen

Si unnskyld

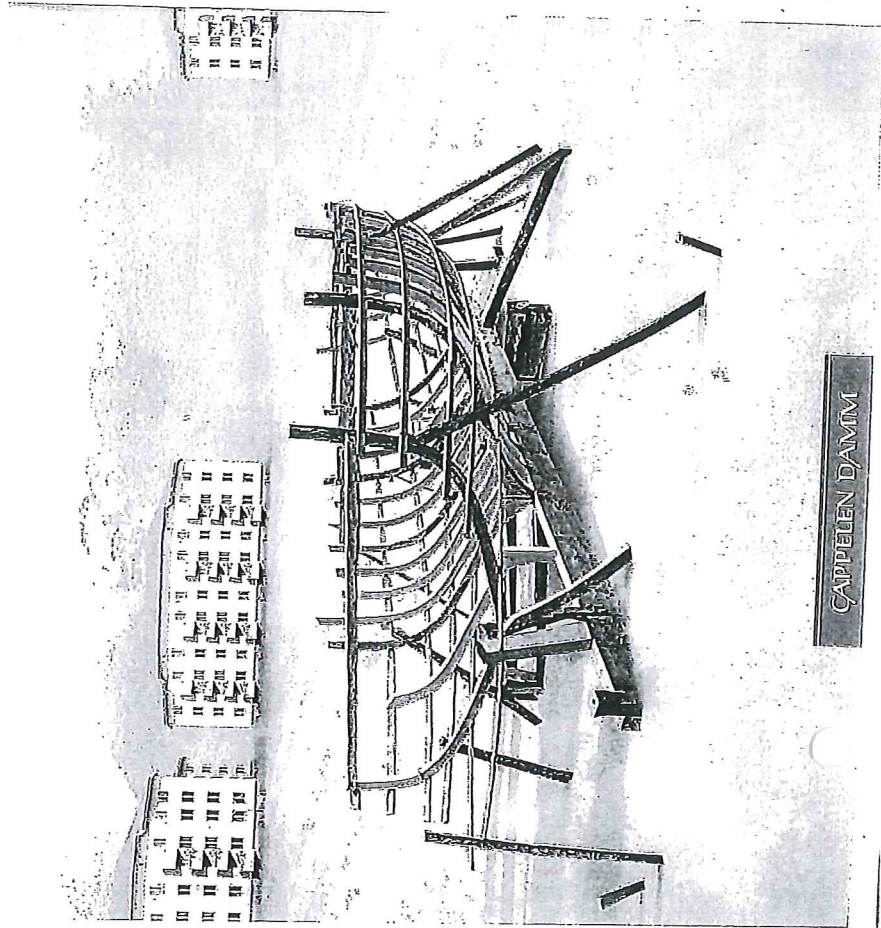
Roy Jacobsens forfatterskap rommer en rekke store og kjente romaner - *Seierherrene*, *Frost*, *Høggerne*, *Vidunderbarn* og *De usynlige*, for å nevne noen. Mindre kjent er det kanskje at han også er en utsøkt novellist, og hittil har utgitt fire samlinger med stor kraft og spennvidde. De har innbrakt ham både Vesaas' debutantpris og Kritikerprisen. Jacobsens noveller er fulle av overraskelser, og etterlater seg gjerne et gåtefullt punkt som fortsetter å ulme og utfordre.

Si unnskyld inneholder tretten utvalgte noveller, og viser hans litterære mesterskap også innenfor kortformen.

«Det er ingen fare med å bli gammel, når man har en slik arvtager.»

KJELL ASKILDSEN

2014

CAPIELEN DAMM